

Iwona Ruść

Centrum NUKAT (Oddział Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie)

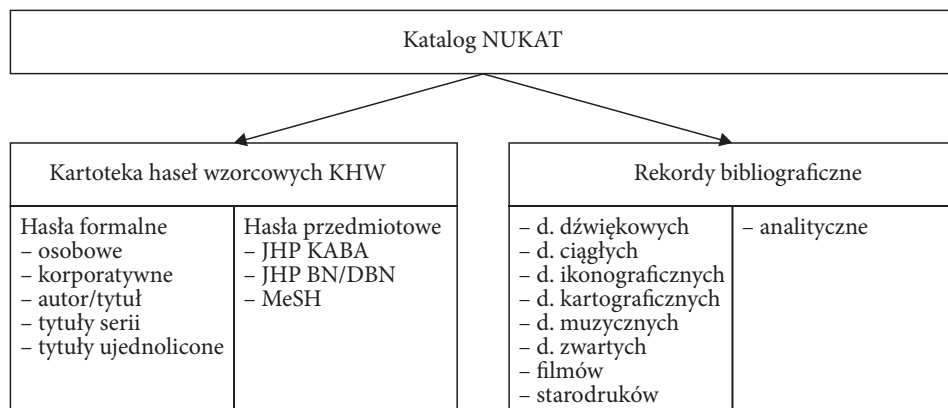
Promocja katalogu centralnego polskich bibliotek naukowych – fanaberia czy konieczność?

Streszczenie. W 2017 roku minęło 15 lat od oficjalnego rozpoczęcia działalności Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego NUKAT. Przez ten czas katalog centralny na trwałe wpisał się w polską rzeczywistość biblioteczną i w zasadniczy sposób zmienił organizację pracy bibliotekarzy przy katalogowaniu dokumentów. Jednak wydaje się, że potencjał katalogu NUKAT wciąż nie jest w pełni wykorzystywany. Oznacza to, że potrzebuje bardziej kompleksowych działań promocyjnych w celu lepszego prezentowania zasobów polskich bibliotek akademickich i naukowych oraz skuteczniejszego zaspokajania potrzeb informacyjnych użytkowników. Potrzebne są badania użytkowników, ścisła współpraca z bibliotekami partnerskimi NUKAT w zakresie działań marketingowych, a także – a może przede wszystkim – konsolidacja przedsięwzięć w zakresie wzajemnego promowania. Artykuł podsumowuje dotychczasowe działania promocyjne Centrum NUKAT i stanowi zaproszenie do podjęcia dalszej współpracy w tym zakresie.

Słowa kluczowe: biblioteki naukowe i akademickie, katalog centralny, NUKAT, marketing, promocja.

21 października minęło 15 lat od oficjalnego rozpoczęcia działalności Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego NUKAT. Jego powstanie poprzedziła dekada wspólnego budowania Centralnej Kartoteki Hasel Wzorcowych (CKHW) oraz Centralnej Kartoteki Tytułów Czasopism (CKTCz), które stały się jego integralną częścią (schemat 1).

Obecnie kartoteka hasel wzorcowych obejmuje kartotekę hasel formalnych, czyli hasła osobowe, korporatywne, autor/tytuł, tytuły serii, tytuły ujednolicone oraz kartotekę hasel przedmiotowych, zawierającą hasła trzech języków informacyjno-wyszukiwawczych – JHP KABA, JHP BN/DBN oraz MeSH. W sumie baza NUKAT zawiera ponad 5,6 mln rekordów khw i każdego dnia powiększa się o ok. 800 rekordów nowych oraz jest uzupełniana o ok. 200 modyfikacji. Natomiast baza rekordów bibliograficznych, która swoim zakresem obejmuje niemal wszystkie typy zbiorów bibliotecznych, z wyjątkiem obiektów o charakterze

Schemat 1. Struktura katalogu NUKAT

Źródło: Opracowanie własne.

muzealnym oraz rękopisów (innych niż niepublikowane prace doktorskie), od momentu powstania (5 lipca 2002 roku) urosła do ponad 3,7 mln rekordów i codziennie powiększa się o ok. 1000 rekordów nowych oraz uzupełniana jest o ok. 500 modyfikacji. Dodatkowo cały czas wprowadzane są również automatyczne aktualizacje rekordów.

Obecnie w pracę z katalogiem centralnym NUKAT zaangażowanych jest ponad 1,5 tys. osób ze 156 bibliotek. Przy czym aż 76% z nich, czyli 119 bibliotek, zdecydowało się na współpracę czynną, tzn. wspólne katalogowanie dokumentów i wzajemną wymianę opisów bibliograficznych w ramach katalogu NUKAT. Wśród instytucji współpracujących znajdują się zarówno biblioteki uczelni wyższych, jak i biblioteki jednostek Polskiej Akademii Nauk, instytucji specjalistycznych oraz biblioteki wojewódzkie i pedagogiczne (tab. 1). A także instytucje spoza Polski, takie jak Biblioteka Polska w Paryżu czy biblioteki stacji naukowych PAN w Wiedniu i w Rzymie.

W chwili uruchomienia katalogu współpracujących bibliotek było jedynie 28, co oznacza, że od momentu uruchomienia katalogu do chwili obecnej ich liczba wzrosła już ponad pięciokrotnie! I cały czas rośnie. Obecnie na rozpoczęcie współpracy z katalogiem NUKAT oczekuje 16 kolejnych instytucji. Jednak chociaż liczba współpracujących bibliotek wydaje się imponująca, to jeżeli weźmiemy pod uwagę np. bazę bibliotek dostępną na stronie SBP (http://www.sbp.pl/o_bibliotekach/baza_bibliotek) i zawężymy ją do bibliotek naukowych, akademickich (bez wydziałowych!) oraz specjalnych (takich jak biblioteki muzeów czy archiwów), to otrzymamy spis 938 instytucji, które potencjalnie mogłyby współpracować z katalogiem NUKAT (tab. 2). To oznacza, że wciąż mniej niż 20% uprawnionych instytucji podjęło współpracę z katalogiem centralnym. Niemniej

Tabela 1. Biblioteki NUKAT

	2002	2007	2012	2017 (I półrocze)
Biblioteki szkół wyższych (w tym akademickie)	26	46	73	82
Biblioteki instytutów PAN	2	8	22	24
Biblioteki Kościoła katolickiego (w tym FIDES)	–	1	2	20
Inne biblioteki naukowe:	4	6	21	30
– muzealne	–	–	2	3
– wojewódzkie biblioteki publiczne	2	2	7	7
– biblioteki pedagogiczne	–	1	3	3
– inne	2	3	9	17
Razem	32	61	118	156

Źródło: Opracowanie własne.

zdecydowana większość dużych bibliotek akademickich i naukowych współpracuje z NUKAT-em. I pewnie z tego powodu w szybkości katalogowania oraz w wielkości bieżącego wpływu w zakresie wydawnictw zwartych katalog NUKAT nie ustępuje Bibliotece Narodowej (tab. 3), która praktykuje zasadę katalogowania pozycji w 24 godziny od jej otrzymania od wydawców w ramach egzemplarza obowiązkowego. Ze względu bowiem na opóźnienia związane z dostarczaniem egzemplarza obowiązkowego zdarza się, że do BN trafiają publikacje naukowe, które już zostały zakupione przez biblioteki akademickie i skatalogowane w katalogu NUKAT.

Na podstawie analizy danych z tabeli 3 zauważyć można wyraźną różnicę na korzyść NUKAT-u w publikacjach obcych – ok. 10 tys. więcej rekordów niż w BN, co oczywiście wynika z polityki gromadzenia. Z kolei w zakresie wydawnictw zwartych w języku polskim więcej dokumentów (o ok. 750 rekordów) jest w BN.

Dużo większa rozbieżność w wynikach dotyczy wydawnictw ciągłych i publikacji niesamoistnych wydawniczo (tab. 4). Ta ogromna różnica wynika zarówno ze specyfiki gromadzonych zbiorów, jak i z faktu, że katalogowanie artykułów i rozdziałów z książek w katalogu NUKAT zostało uruchomione dopiero w lutym 2016 roku, i to bez wymogu (obowiązującego w BN) katalogowania wszystkich artykułów z danego czasopisma¹.

¹ Uwaga! Ze względu na różnice między BN i Centrum NUKAT w zakresie kryteriów kwalifikowania dokumentów (np. raporty roczne w katalogu BN katalogowane są jako druki ulotne, a w katalogu NUKAT jako ciągłe) przedstawione dane w tab. 3 i 4 pokazują jedynie zestawienie

Tabela 2. Liczba bibliotek uprawnionych do współpracy z katalogiem NUKAT

Typ biblioteki	Liczba
Publiczne uczelnie akademickie	89
Państwowe wyższe szkoły zawodowe	34
Uczelnie niepubliczne	232
Centralne biblioteki dziedzinowe	10
Biblioteki PAN i PAU	71
Biblioteki instytutów badawczych	102
Biblioteki towarzystw naukowych i fundacji	39
Inne biblioteki specjalne	36
Biblioteki muzeów	171
Biblioteki archiwalne	27
Biblioteki pedagogiczne i publiczne na szczeblu wojewódzkim	30
Biblioteki instytutów zagranicznych w Polsce	30
Biblioteki polskie za granicą	20
Biblioteki kościelne (seminariów duchownych, instytutów teologicznych itd.)	47
Suma	938

Źródło: Dane przygotowane na podstawie bazy bibliotek SBP (stan na październik 2017).

Tabela 3. Wydawnictwa zwarte polskie i obce wydane w roku 2016 (stan na 13 listopada 2017)²

	BN	Katalog NUKAT
Publikacje wydane w Polsce w języku polskim	39 178	38 440
Publikacje obce	3 959	14 328
Suma	43 137	52 768

Źródło: Katalog BN i NUKAT oraz zestawienie pracownika BN – Kamila Pawlickiego.

Misją katalogu NUKAT jest budowanie, udostępnianie oraz rozpowszechnianie centralnej informacji o zbiorach polskich bibliotek naukowych i akademickich w kraju i za granicą. To zadanie realizowane jest na podstawie powszechnie uznanych i stosowanych na świecie merytorycznych standardów bibliotecznych oraz standardów wymiany danych (grupa formatów MARC 21, Library of

orientacyjne, wykonane na podstawie faset w katalogach BN i NUKAT, co ze względu na wspomniane różnice klasyfikowania dokumentów może niestety wprowadzać w błąd. Dokładne porównanie zasobów katalogów NUKAT i BN (z uwzględnieniem różnic w kryteriach kwalifikowania dokumentów) wymagałoby wnikliwych badań jakościowych.

² Wydawnictwa zwarte, czyli książki, druki ulotne/DŹS, e-boki, nadbitki i odbitki.

Tabela 4. Czasopisma i publikacje niesamoistne wydawniczo wydane w roku 2016 (stan na 13 listopada 2017)³

	BN	Katalog NUKAT
Czasopisma	772 (724)	437 (376)
Artykuły, rozdziały	114 798 (98 748)	5 350 (4 447)
Suma	115 570 (99 472)	5 787 (4 823)

Źródło: Katalog BN i NUKAT oraz zestawienie pracownika BN – Kamila Pawlickiego.

Congress Subject Headings, format wymienny ISO 2709 oraz systemu kodowania znaków Unicode – ISO/IEC) (Rowińska, Kasprzyk, 2010), co przekłada się na bardzo wymiennie korzyści:

- łatwy dostęp do wysokiej jakości opisów bibliograficznych,
- upowszechnienie standardów w zakresie katalogowania,
- oszczędność pracy w wyniku eliminacji powielania pracy związanej z opisem książki,
- przyspieszenie retrokonwersji,
- poszerzenie informacji o zbiorach polskich bibliotek naukowych i akademickich na świecie (WorldCat, EBSCO, VIAF),
- wsparcie biblioteczne i informatyczne (seminaria, szkolenia, narzędzia informatyczne, pomoc specjalistów o dużym doświadczeniu),
- kontrola jakości i spójności danych zawartych w bazie,
- udział w pracach projektowych nad nowymi zasadami katalogowania (formaty MARC 21, zasady RDA),
- możliwość sprawdzania dostępności poszukiwanych pozycji w konkretnej bibliotece współpracującej z NUKAT-em.

Powyższe korzyści sprawiły, że katalog centralny trwale wpisał się w polską rzeczywistość biblioteczną i w zasadniczy sposób zmienił organizację pracy podczas katalogowania dokumentów. Mimo to jego możliwości wciąż wydają się nie w pełni wykorzystywane. Potencjał tkwiący w katalogu NUKAT wciąż nie jest dostrzegany i należy doceniać, co odzwierciedla się m.in. w braku stabilności jego finansowania. Na dodatek mało kto zauważa, że NUKAT to nie tylko suma katalogów lokalnych, ale również wizerunek tych zbiorów (za: Hollender, 2013). Specyfika gromadzonych zbiorów oraz stosowane przez biblioteki narzędzia charakterystyki rzeczowej są mocno zakorzenione w języku oraz kulturze politycznej (m.in. pokazują trend poprawności politycznej) i pośrednio informują zarówno o kierunkach rozwoju ruchu wydawniczego, jak i o recepcji myśli światowej w Polsce. Na przykład jeżeli w katalogu światowym OCLC przeszukamy publikacje dotyczące wojennej i powojennej historii Polski, to natrafimy na książkę

³ W nawiasach podano liczbę publikacji wydanych w Polsce w języku polskim.

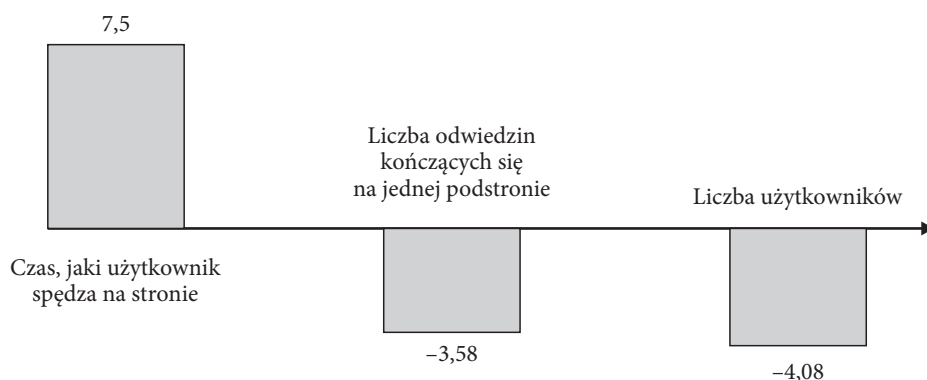
brytyjskiej historyczki polskiego pochodzenia Anity Prażmowskiej, zatytułowaną *Civil war in Poland: 1942–1948* (New York: Palgrave Macmillan, 2004), którą zakupiło blisko 400 bibliotek z całego świata. Głównie ze Stanów Zjednoczonych (315), Wielkiej Brytanii (21) i Kanady (14), a także pojedyncze instytucje Holandii, Hong Kongu, Japonii oraz Niemiec. Autorka książki, zajmująca się na renomowanej uczelni badaniami nad komunizmem i zimną wojną, posiada w swym dorobku także kilka innych prac dotyczących Polski, które w katalogu NUKAT, podobnie jak wymieniana wcześniej pozycja, dostępne są zaledwie w kilku bibliotekach, i to wyłącznie w języku angielskim. Jak na razie tylko ostatnia z jej książek – *Władysław Gomułka* – doczekała się wydania w języku polskim, i to w tym samym roku, co oryginał. Pojawia się zatem pytanie, dlaczego poprzednie publikacje prof. Prażmowskiej wciąż nie doczekały się tłumaczenia. Czyżby zostały „wycięte” przez polskie środowisko historyczne? To już pytanie do badaczy, dla których baza NUKAT może stanowić punkt wyjścia do interesujących analiz z zakresu polityki naukowej i kulturalnej Polski. Gdyż – jak podkreśla dr Henryk Hollender – katalog NUKAT to swoista mapa kultury, którą warto nauczyć się odczytywać (Hollender, 2013). Czy jednak twórcy kultury mają świadomość tego niezwykłego potencjału, który kryje się w katalogu centralnym? Niestety, pracownikom Centrum NUKAT nie jest znana żadna praca, chociażby licencjacka, która wykorzystałaby w taki sposób polski katalog centralny.

Z czym zatem kojarzony jest katalog NUKAT? Przede wszystkim z wysoką jakością rekordów bibliograficznych i rekordów kartoteki haseł wzorcowych, które można pobierać i wykorzystywać do budowania własnej bazy danych. Powinno to zainteresować nie tylko bibliotekarzy, ale również wydawców, księgarzy, antykwariuszy, muzealników itd. Poza tym bibliotekarze współpracujący z NUKAT-em przy pobieraniu rekordu zaznaczają lokalizację dokumentu, umieszczając symbol własnej biblioteki w oryginale opisu w katalogu NUKAT. I tym sposobem zapisana zostaje informacja najbardziej istotna dla czytelnika – gdzie znajduje się dana pozycja. Warto tu zauważyć, że praca czytelnika z katalogiem centralnym przebiega przeważnie w odwrotnym kierunku niż praca bibliotekarza. Gdy bibliotekarz zaczyna pracę od katalogu NUKAT, sprawdza, czy dana pozycja została już opracowana przez inną bibliotekę, jeśli tak – kopiuje ją do swojego katalogu lokalnego. Czytelnik natomiast przechodzi do katalogu NUKAT dopiero w momencie, gdy w odwiedzanej przez siebie bibliotece nie znajdzie potrzebnej publikacji. I to też nie zawsze, gdyż wyszukiwanie pozycji w innych bibliotekach często wykonuje przez katalog rozproszony KaRo (wyszukiwarkę pełniącą funkcję narzędzia uzupełniającego katalog NUKAT), który swoim zakresem obejmuje większą liczbę bibliotek – łącznie z Biblioteką Narodową.

Centralny system wypożyczeń międzybibliotecznych pod auspicjami katalogu NUKAT zapewne pomógłby w lepszym wyeksponowaniu roli katalogu

centralnego w stosunku do KaRo i innych analogicznych projektów. Zwłaszcza że jednym z założeń katalogu centralnego jest ułatwianie procesu wypożyczeń międzybibliotecznych, które obecnie realizowane jest w sposób pośredni. Czytelnik bądź bibliotekarz obsługujący te wypożyczenia może skorzystać z bazy NUKAT w celach informacyjnych, by odszukać i zlokalizować potrzebną publikację w określonej bibliotece, dalsze kroki podejmuje jednak poza nią. Większym ułatwieniem byłaby możliwość złożenia zamówienia bezpośrednio przez interfejs katalogu, z poziomu odszukanego opisu dokumentu. Taką opcję oferują niektóre zagraniczne katalogi centralne, np. szwedzki LIBRIS. Wynika to z faktu, że w pełni zautomatyzowane wypożyczenia międzybiblioteczne to nie tylko udogodnienie dla studentów i naukowców, ale również możliwość prowadzenia racjonalnej polityki gromadzenia zbiorów, czego dowodzi przykład norweskiego katalogu centralnego BIBSYS, który pracownicy Centrum NUKAT mieli okazję odwiedzić w maju 2017 roku w ramach Erasmusa. Dzięki sprawnej organizacji wypożyczeń międzybibliotecznych biblioteki norweskie bardzo uważnie gromadzą zbiory, dbając m.in. o to, by nie było za wiele egzemplarzy tej samej pozycji.

Pojawia się pytanie – czy mimo braku systemu wypożyczeń międzybibliotecznych katalog NUKAT spełnia oczekiwania „ryнку” naukowego i akademickiego? Z jednej strony uczestniczy w budowaniu globalnej informacji o zbiorach bibliotek na świecie i tym samym przyczynia się do upowszechniania wiedzy o Polsce, jej kulturze i nauce oraz ułatwia użytkownikom z całego świata dostęp do piśmiennictwa przechowywanego w polskich bibliotekach. Między innymi przez pośrednictwo w zamawianiu publikacji przez OCLC. Z drugiej strony jednak analiza odwiedzin strony katalogu NUKAT pokazuje, że wciąż mniej niż połowa przeglądających jego witrynę decyduje się na ponowne odwiedziny. I mimo że przez ostatni rok (od 31 sierpnia 2016 do 31 sierpnia 2017) nieznacznie wydłużył się czas (o 7,5%), który użytkownik średnio spędza na stronie katalogu centralnego (z 37:23 do 40:12), oraz zmniejszyła się liczba odwiedzin kończących się tylko na jednej podstronie (z 45,38% do 41,8%), to jednocześnie nastąpił ogólny spadek (o 4,08%) osób odwiedzających stronę katalogu. Przez ostatnie 12 miesięcy Google Analytics zarejestrował 783 730 użytkowników, podczas gdy w analogicznym okresie rok wcześniej było ich o 33 362 więcej (wykres 1). Na pewno wpływ na to mają kwestie systemowe, tzn. coraz popularniejsze filtry dodawane do Adblock Plus (rozszerzenie do Firefoxa), które blokują nie tylko niechciane reklamy, ale również Google Analytics. Ale czy tylko? Mimowolnie przypomina się tutaj sytuacja pierwowzoru katalogu centralnego, czyli monumentalnego dzieła Karola Estreichera, o którym jego twórca pisał: „Literat zajrzy do dzieła chyba przypadkiem, dziennikarz nigdy, a księgarz wyraźnie mi oświadcza, że tego rodzaju wydawnictwo tylko w handlu mu zawadza” (Grzybowska, 1999, s. 295).

Wykres 1. Analiza odwiedzin na stronie katalogu NUKAT (od 31 sierpnia 2016 do 31 sierpnia 2017) w stosunku do analogicznego okresu rok wcześniej

Źródło: Opracowanie własne.

Dziś trudno uwierzyć, że *Bibliografia polska* Karola Estreichera mogła być na początku niedoceniana. Jednocześnie ta sytuacja udowadnia, że nie zawsze dobry wyrób potrafi sam od początku się obronić. Tysiące wielkich odkryć i urzędzeń pozostało nieznanymi, ponieważ twórca nie zdołał skutecznie trafić do odbiorców. Jako przykład przytoczę interesujący przypadek, który na swoich łamach zamieścił niedawno „Newsweek” (Urbanik, 2017). Kilka lat temu na polskim rynku wydawniczym, mniej więcej w tym samym czasie, pojawiły się dwie publikacje dotyczące diety najmłodszych. Książka *Żywnienie niemowląt i małych dzieci* wydana przez Instytut Matki i Dziecka z inicjatywy prof. Piotra Sochy, najwybitniejszego polskiego eksperta w dziedzinie żywienia dzieci, oraz książka celebrytki Katarzyny Cichopek *Z maluchem przy stole*. Pierwsza pozycja sprzedała się w liczbie ok. 500 egzemplarzy, druga zyskała zainteresowanie ponad 50 tys. czytelników. Na ten wymowny przypadek mogły się złożyć różne przyczyny (tj. język publikacji, okładka, kanały dystrybucji itd.). Jednak bez wątpliwości dużą rolę odegrała tutaj również kwestia promocji w środkach masowego przekazu. Dlatego ludzie z branży reklamowej, którzy wiedzą, jak trudno sprzedać towar bez promocji, zaczynają szkolenie swoich adeptów następującym żartem: dlaczego jemy jajka kurze, a nie kacze? Ponieważ kura po zniesieniu jajka głośno gdacze.

Z powyższych rozważań wynika, że katalog centralny – jak każda działalność usługowa – wymaga rekomendacji. Katalog NUKAT to produkt, który nie działa w próżni, a jedynie konkuruje z innymi podmiotami działającymi na polu nauki, kultury oraz edukacji. Dlatego potrzebuje rozwijania zarządzania marketingowego w celu jak najlepszego zaspokajania potrzeb informacyjnych użytkowników końcowych (*Zarządzanie marketingowe...*, 2008). W tabeli 5 prezentuję przykład analizy SWOT, czyli wypunktowanie słabych i mocnych stron katalogu NUKAT jako produktu w kontekście jego szans i zagrożeń.

Tabela 5. Katalog NUKAT jako produkt (analiza SWOT)

Mocne strony	Słabe strony
– ogromna baza danych (ponad 7 mln rekordów) – łatwy dostęp do wysokiej jakości opisów bibliograficznych – bogata kartoteka haseł wzorcowych – rekordy analityczne (służące do katalogowania dokumentów niesamoistnych) – nowoczesny katalog CHAMO, pozwalający na indeksowanie danych w wyszukiwarkach internetowych – obecność w światowych zasobach, takich jak WorldCat, EBSCO, VIAF	– brak bezpośredniego kontaktu z użytkownikami końcowymi – rozdźwięk między oczekiwaniami i zachowaniami użytkowników a obecnie dostępnymi możliwościami wyszukiwania – zawieszona współpraca z Google Books – brak funduszy na działania promocyjne – ograniczone moce przerobowe
Szanse	Zagrożenia
– rozszerzenie funkcji wyszukiwawczych i uzupełnienie ich o dodatkowe dane (takie jak spisy treści itp.) – zwiększenie dostępności do zasobów pełnotekstowych – powrót do pomysłu centralnego systemu wypożyczeń międzybibliotecznych – rozwijanie współpracy z wydawcami – wprowadzenie interaktywności relacji z czytelnikiem (Biblioteka 2.0)	– spadek wskaźnika udostępniania zbiorów bibliotek akademickich – konkurencyjne projekty – rozwój technologii Web 3.0

Źródło: Opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę, że specyfika katalogu NUKAT jak na razie nie umożliwia bezpośredniego kontaktu z użytkownikami końcowymi, to promocja rozumiana jako nawiązanie i utrzymywanie dialogu z obecnymi i potencjalnymi odbiorcami (Zawada, 2002) daje szansę poprawienia jakości usług i wzbogacenia oferty kierowanej do określonej grupy odbiorców. Ważne jest to szczególnie teraz, gdy na uczelnie i tym samym do bibliotek naukowych zaczyna wkraczać pokolenie „cyfrowych tubylców” czyli osób z pokolenia kciuka i interfejsu (za: Jaskowska, 2012). To osoby urodzone w latach 90., dla których codziennością są internet, smartfon, stałe podłączenie do sieci oraz obecność w social mediach. To pokolenie, które najpierw uczy się googlować, potem korzystać z biblioteki. Dlatego wykształciło nowe potrzeby informacyjne (takie jak intuicyjność i szybkość narzędzi wyszukiwawczych, możliwość dostępu do cyfrowych dokumentów i pełnotekstowego wyszukiwania, uczestnictwo w rozbudowie baz danych itp.), które wymuszają wypracowanie nowych form funkcjonowania przez biblioteki, a tym samym przez katalog centralny, oraz odkrywanie nowych kanałów komunikacji, by dotrzeć do ww. użytkowników. W tym celu Centrum NUKAT podjęło konkretne działania promocyjne (tab. 6).

Tabela 6. Działania promocyjne prowadzone przez Centrum NUKAT

Rok	Działania promocyjne
2010	Zainaugurowanie wydawania kwartalnika online „Tytuł Ujednolicony”, w którym oprócz ciekawostek z zakresu książek i informacji naukowej, w każdym numerze prezentowana jest jedna z bibliotek partnerskich
2011	Wdrożenie książki identyfikacji wizualnej NUKAT Uruchomienie fanpage’a NUKAT na Facebooku Umieszczenie na YouTubie spotu reklamowego Zorganizowanie pierwszego tygodnia otwartego NUKAT Przygotowanie ulotek i gadżetów z naszym logo
2014	Udostępnienie nowego interfejsu katalogu – CHAMO, zwanego katalogiem nowej generacji. Kładzie on nacisk na wyszukiwanie typu google (jedno okno wyszukiwania dowolnego słowa z opisu publikacji przy jednoczesnym zachowaniu możliwości wyszukiwania zaawansowanego i zawężania systemem faset) i umożliwia indeksowanie katalogu przez Google i inne wyszukiwarki.
2015	Uruchomienie nowej strony Centrum NUKAT, gdzie w zakładce współpraca, umieszczone zostały loga wszystkich współpracujących z nami bibliotek Dodanie do katalogu CHAMO nowych funkcjonalności, takich jak: – pobieranie okładek z Google – przeszukiwanie katalogów innych bibliotek oraz punktów sprzedaży – geolokalizacja egzemplarzy – możliwość szukania dokumentów w wersji online Uruchomienie czatu, umożliwiającego kontakt z pracownikami Centrum NUKAT w czasie rzeczywistym (w godzinach 9–15). Przygotowanie widgetów z linkiem NUKAT, przeznaczonych do pobrania i wstawienia na stronach współpracujących bibliotek
2016	Przygotowanie i rozesłanie do instytucji jubileuszowego kalendarza ze zdjęciami bibliotek – partnerów NUKAT
2017	Zorganizowanie (we współpracy z Oddziałem Promocji BUW) w trakcie Nocy Muzeów gry terenowej śladami Marii Skłodowskiej-Curie, czyli dość szybkiej podróży przez biblioteczne katalogi i bazę NUKAT

Źródło: Opracowanie własne.

Jak widać, to wciąż kropla w morzu potrzeb. Niezbędne są bardziej kompleksowe działania w celu lepszego prezentowania zasobów polskich bibliotek akademickich i naukowych oraz skuteczniejszego zaspokajania potrzeb informacyjnych użytkowników katalogów. Zaliczyć do nich możemy badania użytkowników, ścisłą współpracę z bibliotekami partnerskimi NUKAT w zakresie działań marketingowych, a także – a może przede wszystkim – konsolidację przedsięwzięć w zakresie wzajemnego promowania. W związku z tym gorąco namawiam bibliotekarzy do wprowadzania podstawowych informacji o katalogu NUKAT do zajęć z przysposobienia informacyjnego oraz pobierania i umieszczania na stronie bibliotek widgetów z linkiem przekierowującym

do katalogu centralnego (<http://centrum.nukat.edu.pl/en/widgets>). Zachęcam również do zgłaszania do Centrum NUKAT uwag i sugestii dotyczących funkcjonalności katalogu dla użytkowników końcowych oraz do tzw. akcji łańcuchowych polegających na wzajemnym polecaniu i udostępnianiu informacji o planowanych wydarzeniach (konferencjach, webinarach itp.) i podejmowanych inicjatywach (internetowy quiz dla czytelników itd.). Możemy swoje usługi nawzajem promować, wykorzystując dobrodziejstwa internetu i mediów społecznościowych oraz wydawany przez Centrum NUKAT kwartalnik „Tytuł Ujednolicony”, gdzie w każdym numerze umieszczany jest artykuł poświęcony jednej z bibliotek współpracujących z katalogiem centralnym. Ponadto Centrum NUKAT jest otwarte również na współpracę z instytutami bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. I to zarówno pod kątem naukowym (odnośnie do trendów światowych, które można by wdrożyć w katalogu centralnym), jak i dydaktycznym (przygotowuje i prowadzi wykłady na temat organizacji i pracy w katalogu NUKAT dla studentów z Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz dla bibliotekarzy przebywających na Erasmusie).

Pamiętajmy, że lepiej wypromowany NUKAT lepiej promuje biblioteki współtworzące, a każda biblioteka promująca nie tylko siebie, ale także katalog NUKAT zwiększa zasięg swojej promocji. Zapraszamy zatem wszystkie zainteresowane biblioteki do współpracy także w tym zakresie. Zwłaszcza że odpowiednio zaprojektowana i zorganizowana współpraca z reguły skutkuje znacznym zwiększeniem korzyści przy stosunkowo niewielkim zaangażowaniu. Samotnie idzie się bowiem szybciej, ale razem można dojść dalej.

Bibliografia

- Grzybowska, K. (1999). *Estreicherowie – kronika rodzinna*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Hollender, H. (2013). Katalogi centralne: aspekty polityczne. W: Materiały z konferencji naukowej, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, 18 marca 2013 roku. Pobrane z: http://autostrada.buw.uw.edu.pl/konferencja/images/nukat_autostrada_informacji_cyfrowej.pdf [dostęp: 10.08.2017].
- Jaskowska, B. (2012). Bądźmy tam gdzie oni! *Elementy social media marketingu w bibliotece*. Pobrane z: <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/2518> [dostęp: 10.08.2017].
- Jaskowska, M. (2007). *Public Relations bibliotek naukowych w Internecie*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kasprzyk A. (2008). NUKAT – drzemiące możliwości. W: *Rola katalogu centralnego NUKAT w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy w Polsce* (s. 203–210). Warszawa:

- Wydawnictwo SBP. Pobrane z: http://www.sbp.pl/wydawnictwa/archiwum_cyfrowe/pdf/?book_id=2363 [dostęp: 10.08.2017].
- Kocójowa, M. (2004). *Public Relations. Biblioteki, wydawnictwa, informacja naukowa, uczelnie*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Rowińska, M., Kasprzyk, A. (2010). Googlizacja Estreichera, czyli co dalej z tym NUKATEM? W: *Stare i nowe w bibliotece – współpraca czy konkurencja: konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego: materiały konferencyjne = The old and the new solutions in the library cooperation or competition: the conference of the Library of the University* (s. 127–139). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Pobrane z: <http://bcuul.lib.uni.lodz.pl/Content/1880/127-139.pdf> [dostęp: 10.08.2017].
- Urbaniak, M. (2017). Czym nas karmią celebryci. *Newsweek Zdrowie*, (1), s. 42–45.
- Zarządzanie marketingowe biblioteką* (2008). Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu.
- Zawada, A. (2002). O promocji biblioteki. *EBIB*, 3 (32). Pobrane z: <http://www.ebib.pl/2002/32/zawada.php> [dostęp: 10.08.2017].

Iwona Ruść

Advertising the union catalog of Polish research libraries – a whim or a necessity?

Abstract. In 2017 NUKAT union catalog has already been operating for 15 years. During this period it became a permanent part of Polish library landscape and significantly changed the way librarians organize their cataloging tasks. Still however, it has not reached its full potential. That means it requires more complex promotional activities in order to present information on the resources of Polish academic and research libraries in a better way and be more effective in responding to users' information needs. Those activities should include some research on users' needs, close cooperation with NUKAT member libraries as regards the marketing practices and – last but not least – the consolidation of mutual advertising projects. The present review sums up the promotional activities of NUKAT Center performed so far, being at the same time an invitation to further cooperation on that issue.

Keywords: academic libraries, marketing, NUKAT, promotion, research libraries, union catalog.

Nadesłano 18 IX 2017.